

Formidling af undervisningsforløb og aktiviteter: Aktiviteter til AP

Overskrift: Syntaks

Manchet:

Dette forløb introducerer eleverne til syntaks. Forløbet består af en videointroduktion til syntaks og en række aktiviteter, og er henvendt til faget Almen Sprogforståelse. Hver aktivitet varer ca. 25 minutter.

Formålstekst

En del elever kommer fra folkeskolen med negative forventninger til "at sætte kryds og bolle". Forløbet søger at overbevise eleverne om, at syntaks er en vigtig komponent i at udtrykke sig meningsfuldt og præcist. Hovedformålet er, at eleverne lærer at anvende faglig terminologi om grammatik og syntaks, som beskrevet i de faglige mål. Materialet er henvendt til faget Almen Sprogforståelse på STX og HHX.

1. Planlægning/overvejelser

Forløbet består af en samlet introduktion til syntaks. Eleverne kan se den tilhørende video, der introducerer kernekoncepter. Derefter kan eleverne gå i gang med aktiviteterne, der klæder dem på til at beskrive og analysere syntaktiske strukturer i sprog.

2. Forløbets opbygning

1. Eleverne ser video om syntaks
2. Eleverne stiller opklarende spørgsmål omkring syntaks på klassen
3. Eleverne laver nogle af eller alle opgaver som foreslået nedenfor

Aktivitet 1: Rækkefølge i nominalsyntaxmer/ordgrupper

I den her øvelse skal hele klassen arbejde sammen om at udlede regler for nominalsyntaxmers syntaks ved at lave en deskriptiv analyse af sprogligt materiale, de selv skaber. Sagt på en anden måde skal de finde ud af, hvordan almindelige sprogbrugere (eleverne selv) normalt vil lave rækkefølge i en ordgruppe. Normalt vil rækkefølgen af ord, der modificerer en kerne være som følger: *den lille hund på gaden*. Det vil sige, at man inden kerneleddet i nominalsyntaxmet (*hund*) først indikerer bestemthed (*den*), inden man tilføjer beskrivende adjektiver (*lille*) og at præpositionsforbindelser (*på gaden*) typisk kommer efter kerneleddet. Eleverne skal i denne aktivitet prøve at finde frem til den normale rækkefølge af de forskellige modificerende elementer – og diskutere om der er en indbyrdes tendens adjektiverne imellem (kommer størrelse fx før farve?)

Opgave:

- 1) Lav 20 ordgrupper ud fra kategorierne nedenfor (du må meget gerne bruge eksempelordene):

Kategorier:

- 2) Bestemthed: Enten bestemt eller ubestemt
- 3) Kerneled: fx abe, ven, tukan, næbdyr,
- 4) Størrelse: fx stor, lille, enorm,
- 5) Kvalitet: fx billig, dyr, lækker, slatten
- 6) Alder: fx ung, gammel, voksen, nyfødt
- 7) Farve: fx rød, blå, lyserød, karrygul,
- 8) Præpositionsforbindelser: fx i skoven, på klubben, ved lægen, på blokken

OBS! Du behøver ikke bruge *alle* kategorierne til hver ordgruppe, og du må meget gerne variere længden på dem (lav fx nogle med mange ord og nogle med få ord: fx *den lille abe* og *den store, gamle, karrygule tukan på klubben*). Du må selv om hvilken rækkefølge, ordene kommer i, men du skal lave ordgruppen på den måde, du synes lyder bedst.

- 2) Beskriv rækkefølgen af de forskellige kategorier i dine eksempler: hvilken rækkefølge kommer de forskellige ting i? Er der nogle ting, der kan skifte plads uden det lyder forkert?
- 3) Sammenlign rækkefølgen på klassen: er I nogenlunde enige om den "normale" syntaks på dansk?

Aktivitet 2: Ordstilling

Der er stor variation i hvordan den almindelige ordstilling er på verdens sprog. Der er forskellige rækkefølger, og de er opkaldt efter den rækkefølge subjekt, objekt og verbum optræder i almindelige sætninger. Som eksempel er alle mulige ordstillinger i verdens sprog repræsenteret herunder igennem eksempelsætningen "Hun elsker ham". Ordstillingerne er rangeret fra den mest almindelige (SOV) til den mindst almindelige (OSV) ordstilling. Fordi en hel del sprog har en mere fleksibel ordstilling, er de med nederst på listen:

SOV: Hun ham elsker (ca. 40% af verdens sprog, fx koreansk, mongolsk,)

SVO: Hun elsker ham (ca. 35 % af verdens sprog, fx englesk, dansk, mandarin, swahili)

VSO: Elsker hun ham (ca. 7% af verdens sprog, fx klassisk arabisk, bibelsk hebræisk, hawaiiansk)

VOS: Elsker ham hun (ca. 2 % af verdens sprog, fx fijiensk, malagasy)

OVS: Ham elsker hun (ca. 1% af verdens sprog, fx hixkaryana)

OSV: Ham hun elsker (ca. 0,5 % af verdens sprog fx warao)

Uden fast ordstilling: (ca. 14% af verdens sprog, fx japansk, latin, græsk)

Nogle germanske sprog, herunder dansk, er kendetegnet ved, at man kan flytte hvad som helst frem forrest i en hovedsætning. Fx kan sætningen "veninderne fodrer hesten hurtigt" uden problemer laves om til "hurtigt fodrer veninderne hesten" eller "**HESTEN** fodrer veninderne hurtigt", hvis man læser det rigtigt op. I udgangspunktet er ordstillingen SVO i "veninderne fodrer hesten hurtigt", men det ser anderledes ud for "hurtigt fodrer veninderne hesten".

Opgave:

- 1) Eleverne går sammen i grupper og formulerer en række sætninger med SVO-ordstilling (eller du kan give dem nogen, du har lavet).

- 2) Lad dem lave så mange forskellige rækkefølger af de konstruerede sætninger, som muligt (som stadigvæk er grammatisk acceptable og giver samme mening som originalsætningen).
- 3) Eleverne formulerer regler for, hvordan hhv S, V og O opfører sig, når man flytter forskellige elementer frem i sætningen.
- 4) Fælles opsamling på klassen og refleksion over funktionen af at fremflytte elementer i sætninger: hvad gør det ved sproget?

3. Evaluering

Evalueringen af aktiviteterne kan fint udgøres af en refleksionsøvelse, hvor eleverne får lidt tid (fx 3 minutter) til at reflektere alene over følgende spørgsmål:

- Hvad er det mest interessante, jeg tager med mig fra i dag?
- Kan jeg bruge viden om syntaks til noget (fx i arbejds- eller studiesammenhæng)?

Derefter snakker eleverne (fx 3 minutter) med sidemanden om, hvad de hver især har tænkt, og til sidst opsummeres refleksionen med en diskussion i plenum på klassen.

Forløbet er lavet af Sprogzonen